لەبارەی مارتن هایدگەرەوە

وەرگێڕان و ئامادەکردن: ڕێباز مستەفا

مارتین هایدگەر (Martin Heidegger(١٨٨٩-١٩٧٦) یەکێك بوو لە ناسراوترین فەیلەسوفەکانی سەدەی بیستەم. ناوبراو بە شیوازێکی هاوچەرخانە پرسی (بوون)یشیکردهوە. فەلسەفەی هایدگەر کاریگەرییەکی زۆری لەسەر دیدگای فەیلەسوفەکانی دوای ئەو هەبووە.

ژیاننامە

هایدگەر لە ساڵی ١٨٨٩ لە ئەڵمانیا هاتوەتە دنیاوە. گرنگترین کتێبی لە بواری فەلسەفە بریتیە لە: بوون و نەبوون. ئەو لەو کتێبەدا دەکەوێتە رەخنە و شیکردنەوەی مێژووی فەلسەفەی رۆژئاوا کە بەدەربڕینی هایدگەر هەمان مێژووی میتافیزیکە و لەهەوڵی ئەوەدایە کە بوون نا سیێکی نوێ داڕێژێ کە ئەو بە بوونناسیی بنچینەیی ناوی دەبات، چونکە بە تێڕوانینی ئەو مێژووی میتافیزیا، مێژووی غەفڵەت و بێئاگابوونە لە بوون و کەوتنە نێو گێژاوی بوونگەرایییە. مەبەستی هایدگەر لە دەربڕینە ئەوەیە کە مێژووی ئێستای فەلسەفە، بەتێکەڵکردنی بوون و بوونناسی، لە ناسینی بوون نابوونی راستەقینەی خۆی پەککەوتووە.

هایدگەر لەناو ئەندامانی حزبی نازی بوو و نوێنەری ئەو حزبە بوو لە زانکۆی فرایبۆرگ.

تێڕوانینەکانی هایدگەر بوونەتە هەوێنی ژمارەیەکی زۆر لە بیرمەندەکانی دوای مۆدێرنە، لە نێویاندا میشێل فۆکۆ، ژاک درێدا و هانس-گیورگ گادامێر.

هایدگەر لە تەمەنی ٨٧ ساڵیدا لە ٢٦/ ٥/ ١٩٧٦ کۆچی دوایی کردووە..

فەلسەفە

هایدگەر لە فەلسەفەی خۆیدا شۆڕشێکی دیاری کرد. میتافیزیای ئەو لە راستیدا بوونناسییە یا دەگەڕایەوە بۆ بوون. هایدگەر کات بە سەرچاوەی سێ جۆر دابەش دەکات: کاتی رۆژانە، کاتی سروشتی و کاتی جیهانی. سەبارەت بە کاتی رۆژانە دەڵێت:

کاتی رۆژانە شتێکە کە تیایدا رووداوەکان روودەدەن. کاتی لە هەبوونی جێگیردا روودەدات. کەواتە بوون و گۆڕانی کاتەوەیە. دووبارەبوونەوەی کێشەی هەرەوەیە. هەردوو رەوەکە بەردەوام هەیچ یەکسان نییە. ئێمە دەتوانین ئەو رەوەی کاتە بەیەکەوە بپچڕین. هەر کامێکیان لە ژیانی خۆیدا ... لە دیکە گرنگتر نییە و هەر یەکە پێویستی بە ئەوی دیکە هەیە و ...

خستنه روویتیۆرییێك، كه ته وه ره كه ی بریتیه له گه ڕانه وه بۆ "له خۆد" بهواتای بنه ره تیخۆی. هایدگه رپێیوایه ه ی گڵ وه ورسل سه ره ڕایجیاوازیی ڕواله تیان له شێوازوسه بكدا، یه كبابه تده خه نه روو. دیالێكتیكی ه ی گڵبزاوتێكه كه تیایدابابه ت ده گه ڕێته وه بۆ خۆیو ئاماده گییخۆی به ده ستدێنێته وه. كه ه ی گڵئاما نجی بزاوتیبوونوه كڕۆحبه ئاماده گیی (بوون له هه بوونیه ۆشیارانه یخود) ده زانێ، هورسلئاماده گیی (سوژه ی واتابه خش) به خاڵیده ستپێكیبیركردنه وه ده زانێ، به لاّمه ی چكامیانیارمه تیده رنینبۆ وه لاّمدانه وه به پرسیاریبیركردنه وه. تێگه یشتنیكلیلییلێره دا چه مكی رۆشناییه. هایدگه رده ڵێكه ته نابهه ۆی رۆشناییهوه ی ه، ته نهاله رۆشناییهوه ی ه كه ئه وه ی رۆشناییبه خشه ده توانێخۆی بنوێنێ، به لاّمرۆشناییبه ئۆبه ی خۆی له سه رشتێكجێگیره كه له ده ركه وتنه وه ی ه، شتێكیپێگه یشتووكه ده توانرێ لێره وله وێ، ئێستاودواتربه روونی ببیندرێ. له وجێیه ی كه بوونه وه رێك له گه ڵبوونه وه رێكیدیكه رووبه ڕوو ده بێته وه، ده ركه وتنه كه سه ركوتووه. ئه وده ركه وتنه بواریبزاوتیئه بستراكت فه راهه مده كات. له ده ركه وتنداهه رشتێك وه كچۆنهه یه ئاواده رده كه وێ.

هایدگه رونازیزم

نازیزمكاریگه ریله سه رژیانیهایدگه ر دانا، كه ئه وكاریگه ریه به مشێوه ی ه ی خواره وه ی ه:

سه رۆكایه تییزانكۆ

ئه دۆڵفه ی تڵه ر□□یشوباتیساڵی □□□□بووه سه رۆكیئه ڵمانیا. دوای ئه وه ی كه هایدگه رله ینیسانیهه مان ساڵبووه سه رۆكیزانكۆیفرایبۆرگ چووه ریزیحزبینازی. ئه گه رچی ئه وله وپۆسته رووبه ڕوویزۆركێشه و ئاسته نگبووه وه، به شێكله ئه فسه رانی نازیئه ویانبه دوژمنیخۆیانده زانی. هانسسلوگا یمێژوونووسهایدگه ری لهه مووفه یله سووفانیدیكه زیاتر به قبوڵكه ریناززیزمزانیوه. ناوبراوره وشی هایدگه رله وكاته ی سه رۆكیزانكۆبوو به مشێوه ی ه وێناده كات:

ئه و(هایدگه ر) وه كسه رۆكیزانكۆرێگر بوولهه ه ڵواسینیپۆسته ره كانیدژبه سامی له به رده مده روازه یزانكۆودرێژه دان به سووتاندنیكتێبانله لایه نخوێندكاران. په یوه ندییێكینزیكیله گه ڵبه ڕپرسێ نازییخوێندكارانههبووبه ئاشكراسۆزو لاگیرییخۆیبۆچالاكیه كانیئه وان نیشانده دا.

ساڵی١٩٤٥هایدگه رنووسینێكی بۆداكۆكیكردنله خۆیله ماوه ی سه رۆكایه تیكردنیزانكۆنووسیو دایه ده ست(ه ی رمان)یكوڕیكه له ساڵی ١٩٨٣بڵاوكرایه وه. هایدگه رله و نووسراوه دائاوائاماژه به ئاسته نگو گرفتاریه كانیسالاّنی ١٩٣٣تا ١٩٣٤ی خۆیده كات:

سه رۆكایه تییزانكۆهه وڵێكبووبۆ بینینیئه وشته ی كه ئه نجامدراو گه یشته ده سه ڵات، ئه گه رئه وهه وڵه شكستینه ینابواره نگبوورۆژێك باڵاده ستییئه ڵمانه كانیبه سه رخودی مێژوویرۆژئاوالێكه وتبایه ته وه. هه رگیز ئه مه شاراوه نیه كه ئه وده ممنباوه ڕمبهو ده رفه تانه هه بووله به رئه وه بایه خدان به بیركردنه وه ی واقعیمبارانبه رپۆستی ره سمیپشتگوێده خست. ئه وه ی كه له بێتوانا ییمنله به رێوه بردندادروست بوو، هه رگیزبێكاریگه رنابێ، به لاّمئه و تێبینیانه، ئه وه ی كه پێویسته وئه وه ی كه منیبۆقبوڵكردنیسه رۆكایه تییزانكۆ راكێشاناگرێته خۆی.

كاریهورسل

ئێدمۆندهورسلبه خانه نشینبوونی، یارمه تیهایدگه ریدابۆبوونی به مامۆستایزانكۆیفرایبۆرگ. هورسلمامۆستایه كیییه ودیبوو، كه پێشتربببووه مه سیحی. دوایگرژیه ك كه كه وته نێوانهورسلله گه ڵهایدگه رو ماكسشیله ر، هایدگه رپه یوه ندییخۆی له گه ڵداپچڕاند. بهوته ی هانائارێنت ره فتاریهایدگه ربووه مایه یمردنی پێشوه ختیهورسل. ئارێنتئه وی به بكوژێكیراسته قینه دایه قه ڵه مئه گه رچی دواترئه وقسه ی ه یخۆیكشانده وه.

قۆناغیسۆسیالیستینه ته وه ییدوای سه رۆكایه تی

دوایشكستیدووباره یهایدگه رله پشتن به سه رۆكایه تییزانكۆدیسانپه یوه ندیی خۆیله گه ڵحزبیسۆسیالیستی نه ته وه ییپچڕاند. هایدگه رله وتاری ساڵی ١٩٣٥راستییناوه رۆكومه زنیی ئه وبزووتنه وه یه واته حزبیسۆسیالیستی نوته وه ییخسته روو. كارللوڤیت، ساڵی ١٩٤٠هایدگه ریله كاتێكه بۆخوێندنه وه ی وتارێكله باره یهولده رلینله رۆما بوو، ئه وبینی. هایدگه رپێگوتبوو كه تێروانینه كانیسه باره تبه مێژووگه رایی بنه مایملمانێیسیاسیانه بووه.

قۆناغیدوایجه نگ

په یوه ندیینێوانهانائارێنتوهایدگه ر بۆسه رده میبه رله ناكۆكیه كانیئه و له گه ڵحزبیسۆسیالیستینه ته وه یی ده گه ڕێته وه، به لاّمدۆستایه تیه كه یان دوایئه وه ی ئارێنتچووه هایدلبێرگبۆ درێژه دانبه خوێندنله ژێرچاودێرییكارل جاسپێرکۆتاییهات. هایدگه رله نێوان ساڵانی١٩٤٥تا١٩٥١له ده رسدانه وه قه ده غه كرابوو.

ساڵی١٩٦٧هایدگه رچاویكه وت به (پۆلسلان)یشاعیر، كه له ئۆردوگاكانی حزبینازیده ربازیبووبووستایشی نووسینه كانیهایدگه ریده كرد. سلان ئاگایله ناكۆكیهایدگه رهه بووله گه ڵ حزبیسۆسیالیستینه ته وه یی. ناوبراو ئاره زوویده كردهایدگه رداوایلێبوردن بخوازێسه باره تبه ره فتاریله سه رده می نازیه كاندا.

وتووێژله گه ڵئه شپیگڵ

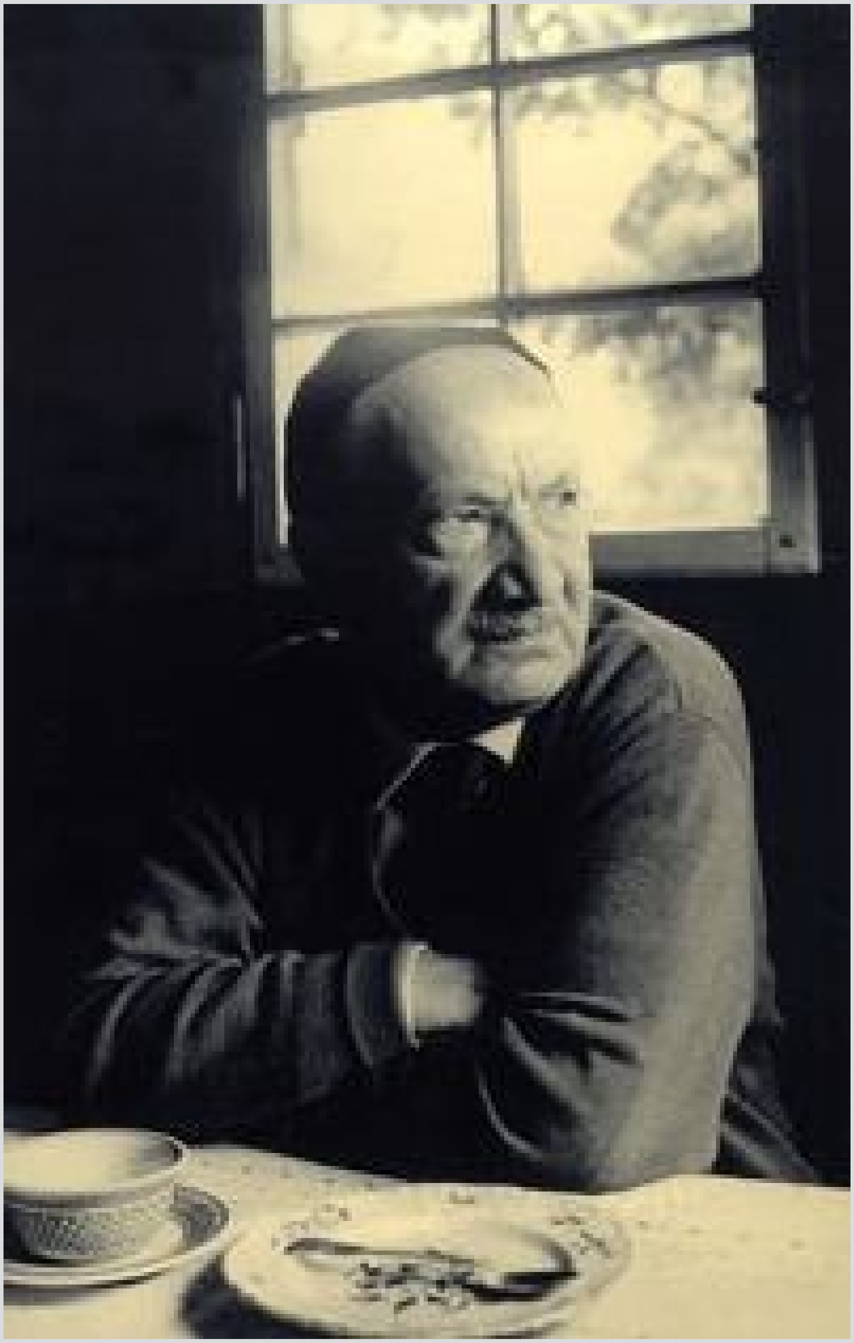

له‌٢٣ی‌سپته‌مبه‌ری‌١٩٦٦هایدگه‌ر چاوپێکه‌وتنێکی‌رۆژنامه‌وانییله‌گه‌ڵ گۆڤاری‌ئه‌شپیگڵئه‌نجامدا که‌له‌وێ قبوڵیکردسه‌باره‌تبه‌رابردوویسیاسیی خۆیقسه‌بکات. جاوپێکه‌وتنه‌که‌له‌ / ١٩٧٦/٥بڵاوکرایه‌وه.هایدگه‌رله‌و چاوپێکه‌وتنه‌داسه‌باره‌تبه‌ناکۆکییخۆی له‌گه‌ڵحزبیسۆسیالیستینه‌ته‌وه‌یی به‌دووشێوازداکۆکیکرد: یه‌که‌مئه‌وه‌ی که‌ئه‌وه‌یچاره‌یه‌کینه‌بوو،ئه‌و هه‌وڵیده‌دازانکۆ(وبه‌شێوه‌یه‌کی گشتیزانست) له‌به‌سیاسیکردنرزگار بکات، بۆیه‌ناچاربووله‌گه‌ڵنازیه‌کاندا رێکبکه‌وێ.دووه‌مئه‌وه‌یقبوڵکرد که‌هۆشیاربوونه‌ویه‌کیده‌بینیکه‌ره‌نگبوو به‌که‌ڵکیبلاده‌ستیێکینوێینوته‌وه‌ییبوو کۆمه‌ڵایه‌تییبێت، به‌ڵامرایسه‌باره‌ت به‌مه‌له‌ساڵی١٩٣٠گۆڕا،له‌راستیداله‌و توندوتیژیه‌ی‌که‌به‌(شهوه‌درێژه‌کانی چه‌قۆ) "پاکتاوکردنه‌کانیسه‌رده‌می نازیه‌کان"ناسراهه‌ڵگه‌رابووه‌وه.

به‌مپێیه‌هایدگه‌رله‌چاوپێکه‌وتنه‌که‌یله‌گه‌ڵ ئه‌شپیگڵزیاترله‌وتاره‌که‌یساڵی١٩٣٥ به‌مشێوه‌یه‌یخواره‌وه‌داکۆکیله(راستیی ناوه‌رۆکومه‌زنییبزووتنه‌وه‌که)کرد.ئه‌و ئه‌وه‌ی‌پشتراستکرده‌وه‌که‌هه‌واڵنێرانی نازیله‌ووتاره‌داده‌رکیان، به‌مه‌به‌ستی ئه‌وله‌وشه‌ی(بزووتنه‌وه)که‌مه‌به‌ستی حزبیسۆسیالنوته‌وه‌ییبوو، ده‌کرد. ئه‌گه‌رچیهایدگه‌رروونیکردهوه‌که‌خوی ندکاره‌کانیده‌یانزانیمه‌به‌ستیئه‌و (NSDAP) نه‌بوو، به‌ڵکومه‌به‌ستی وه‌کدواتریشله‌رونکردنه‌وه‌یه‌کدا به‌شێوه‌یه‌کیپاراتنێزیله(پێشه‌کیه‌ک بۆمیتافیزیا) له‌ساڵی١٩٥٣نووسیی وه‌کرووبه‌رووبوونه‌وه‌له‌گه‌ڵته‌کنه‌لۆژیای هه‌ساره‌ییومرۆڤایه‌تییمۆدێرنبوو.

ده‌قیچه‌ندنامه‌یه‌ککه‌له‌نێوانه‌یرێبه‌رت مارکۆزهوهایدگه‌رگۆڕدراونه‌ته‌وه‌و له‌گۆڤاری(German)(New Critique)دابڵاوکراونه‌ته‌وه،شایانی ئاماژه‌پێکردنن. مارکۆزه‌له‌نامه‌یه‌کیدا بۆهایدگه‌ربه‌هۆیئه‌وه‌یکه‌ناوبراو هه‌رگیزره‌فتاروئایدۆلۆژیایرژێمینازی به‌ناشیرینناونه‌بردووه، بۆیه‌ئه‌ویسه‌ر به‌نازیه‌کانزانیوه.هایدگه‌رله‌نامه‌یه‌کیدا بۆمارکۆزه‌ئاماژه‌یبه‌وه‌داکه‌ساڵی١٩٣٤ په‌یبه‌وه‌ڵه‌یخۆیبردووه‌وپه‌یوه‌ندیی خۆیله‌گه‌ڵحزبیسۆسیالنوته‌وه‌یی وه‌کناره‌زایه‌تییله‌به‌رانبه‌رئه‌و ئایدۆلۆژیایه‌بڕیوه.

کاریگه‌ریفه‌لسه‌فه‌یهایدگه‌رله‌فه‌ره‌نسا

هایدگه‌ریه‌کێکله‌کارتێکه‌رترین فه‌یله‌سوفه‌کانیسه‌ده‌یبیسته‌مهو دیدگاوتێڕوانینه‌کانیئه‌وچوونه‌ته‌نێو زۆربواریجیاجیاوه،به‌ڵامپانتاییو مێژوویخوێندنه‌وه‌وراوه‌ستانله‌سه‌ر هزروکاره‌کانیئه‌ولهفه‌ره‌نسالهه‌موو شوێنه‌کانیدیکه‌زیاتره.

بوونگه‌راییوکاریگه‌ریپێشجه‌نگ

کارتێکردنه‌کانیهایدگه‌رله‌سه‌رفه‌لسه‌فه‌ی فه‌ره‌نساله‌ساڵی١٩٣٥ده‌ستپێکردئه‌و کاته‌ی‌که‌"بوونوکات"، "میتافیزیک چیه؟"وبه‌ره‌مه‌کانیدیکه‌یهایدگه‌ر له‌لایه‌ن(ژانپۆلسارته‌ر)وبوونگه‌راکانی دیکه،هه‌روه‌هاله‌لایه‌نبیرمه‌ندانیوه‌ک

(ئەمانۆئیللویناس)،(ئەلکساندەرکوژۆ)و (جۆرجبێتی)هەڵسەنگێندرانوشیکرانەوە. لەبەرئەوەیکاریهایدگەرلەبوونناسیدا رەگوریشەیلەشیکردنەوەیتاکتاکی کەسەکاندایە،زیاترکاریئەویان بەبوونگەراییهوەبەستوەتەوە.کاریگەریی هایدگەرلەسەر(بوونونەبوون)ەکەی سارتەرزۆردیاروبەرچاوە،بەڵام هایدگەروەکچۆنلەدەقەکانیدواتریدا بۆنمونەلە "نووسینێکلەسەرمرۆڤایەتی" باسیلەوەکردووە،کەهەستیکردووەسا رتەرکاریئەویبهەڵەخوویندۆتەوە. هایدگەرئەوەهەڵەخوێندنەوەیەی بەمشێوەیەروونکردۆتەوە:

(پێشنیازیسەرەکیسارتەردەربارەی گرنگتربوونیبوونبەراوردلەگەڵخود ئەگەرچیبەکارەی‌نانیدەستەواژەی بوونگەراییوەکناونیشانێکیگونجاوبۆ ئەوجۆرەفەلسەفەیەلەجێیخۆیەتی،بەڵام گریمانەیسەرەکیلەبوونگەراییدائەیچ شتێکیهاوبەشیلەگەڵبوونوکاتدانیە، جگەلەوەیکەبوونوکاتەیچوتەیەکی دەربارەیپەیوەندییخودوبووننیە.)

پەلاماریدوایجەنگبۆفەرەنسا

هایدگەردوایجەنگبەهۆیئەوەی لەپۆستیسەرۆکایەتییزانکۆیفرایبۆرگ دابوو،لەدەرسدانەوەلەزانکۆقەدەغەکرا. ئەولەفەرەنساکەدەرسدانەوە لەبارەیکارەکانیدرێژەیهەبوو کۆمەڵێکپەیوەندیهەبوونوژمارەیەك لەخوێندکارەفەرەنسیەکانیلەتوتناوبێرگ چاویانپێیدەکەوت.هایدگەربەردەوام دیداروچاوپێکەوتنیلەفەرەنساهەبوونو لەرێگەینامەگۆرینەوەلەگەڵ(ژان بوفرێ)یەکێکلەوەرگێرەفەرەنسیەکانی بابەتەکانیهایدگەرو(لوێسبراون)،هەوڵی دایپەرەبەفەلسەفەیفەرەنسیبدات.

دریداوپێکەاتەشکێنی

پێکەاتەشکێنیلەساڵی ١٩٦٧لەسەر پێشنیازی(لوسینبراون)دەربارەیکاری دریداکەوتەبەرباریسەرنجیهایدگەر. دوایئەوەیکەدریداهەندێلەکارەکانی خۆیبۆهایدگەرناردبوو،ناوبراوپێخۆشیی خۆیبۆبینینیئەونیشاندا،بەڵام دیداریئەوانلەساڵی ١٩٧٢رێکنەکەوت. میشێلفۆکۆکەنووسینەکانیهایدگەری خوێندبووەوەئەوەیپشتراست دەکردەوەکەئەوفەیلەسوفە،بەڵامهەرگیز لەبارەیەوەنەینووسیوە.

دریداهەوڵیکیلێبراوانەیدا تاتێگەیشتنلەکاریهایدگەر لەسەردەمیقەدەغەکردنەکەی لەدەرسدانەوەلەزانکۆکانیئەڵمانیا کەدەتوانینبڵێینبەشێوەیەکیگشتی دەگەرایەوەبۆرەتکردنەوەلەکاریگەری ژانپۆڵسارتەروچەمکگەلیبوونگەرایی بگۆرێ.لەدیدگایدریداپێکەاتەشك ێنی(Deconstruction)وەك میراتێکیجێماوەیی،لەدەستەواژەی تێکدان(Destruction)لەلایەن هایدگەربەکاردەهاتوسوودی لێوەردەگیرا.

لێکۆڵینەوەکانیفاریاس

دریدا،لابارتولیوناردلەنێوەهەموو ئەوانیدیکەداسەرقاڵیتووێژورەخنەگرتن بوونسەبارەتبەپەیوەندیینێوان فەلسەفەوسیاسەتیهایدگەر.ئەوباس مشتومرانەئەوپرسیارەیانلەخۆدەگرت کەئایالەبەرچاوگرتنیلێکۆڵینەوەبەبێ فەلسەفەیهایدگەرمەیسەردەبێت؟ بابەتێککەدریدابەتایەترەتیدەکردەوە.

ساڵی ١٩٨٧کاتێکە(ڤیکتۆرفاریاس) کتێبەکەیخۆیبەناوی(هایدگەرونازیزم) بڵاوکردەوە،ئەوباسومشتومرەلەنێو ئەوانیدیگەرمبوو،هەندێکلەوکەسانەی کەبەناویپێکەاتەشکێنەکانبەهۆی وابەستەییانبەفەلسەفەیهایدگەربەرەو بێبەهابووندەچوون.دریداوئەوانیدینەك هەردا کۆکیانلەپێویستییخوێندنەوەو موتالاکردنیبەرهەمەکانیهایدگەر دەکرد،بەڵکورەخنەیانلەلێکۆڵینەوەکانی فاریاسدەگرتوئەوتێروانینانەیئەویان بەشتیسادەوسۆزداریدەدایەقەڵەم. لەلایەکیدیکە(ریچاردرورتی) رایگەیاندکەکتێبەکەیفاریاسلەهەر سەرچاوەیەکیدیکەیبەردەستزیاتر لەخۆگریزانیاریراستەدەربارەی پەیوەندیەکانیهایدگەرلەگەڵنازیەکان، ئەمقسانەبوونەپاڵپشتێکیگەورەی فریودەرکەتائێستاشبڵاودەکرێنەوە.

بێرناردشتیگلەر

ئەندیشەیهایدگەربەمدواییانەکاریگەری خستوەتەسەرکاریفەیلەسوفی فەرەنسەوی(بێرناردشتیگلەر).شتیگلەر شیکردنەوەیبوونناسیبوونوکاتوەك دەرخستنیدەروونناسیتاکگەراییودوا کاریشیمێژوویبوونەکتاکگەرایی بەکۆمەڵتێدەگات.ئەوزۆربەی گرفتەفەلسەفیوسیاسیەکانیهایدگەر لەبێتوانابییهایدگەربۆپێکەوەگرێدانی ئەودووانەدەزانێ.

خوێندکارەکانی هایدگەر

لە زا نکۆ یما ر بۆ ر گد ە تو ا نیننا و یئە م خوێندکا را نە یها یدگە رئا ما ژە پێبد ە ی ن : ها نس – گیو رگگا د ا مێر ، ها نا ئا رێنت ، کا ر للوێت ، گرە ا رد کروگا ، لیۆ شترا وس ، یا کو بکلا ین ، گۆ نتا ئا ند رێس و ها نس یونا سلە زانکۆ یفرا یبو رگ د ە تو ا نینناوی ە ی ربێر تما رکۆ ز ە ، ئە ما نۆ ئێللو ینا س ، چا ر لز ما لیك ، ئێر نستنو لتە بێنین ، هە روە ها خوێندکا ر ە کا نید یکە شیبر یتین لە : و ا لتێر بیمل ، یا نپا تو چکا ، خا ڤیر زوبیری.

رەخنەیفەلسەفەیهایدگەر

(دیڤید کوزنزهوی) لە با ر ە ی ر ە خنە ید ریدا لە سە رفە لسە فە یها ید گە ر د ە نو و سێت : "رەخنەیدریدالەسەرفەلسەفەی هایدگەرلەگراماتۆلۆژیائەوەیەکە

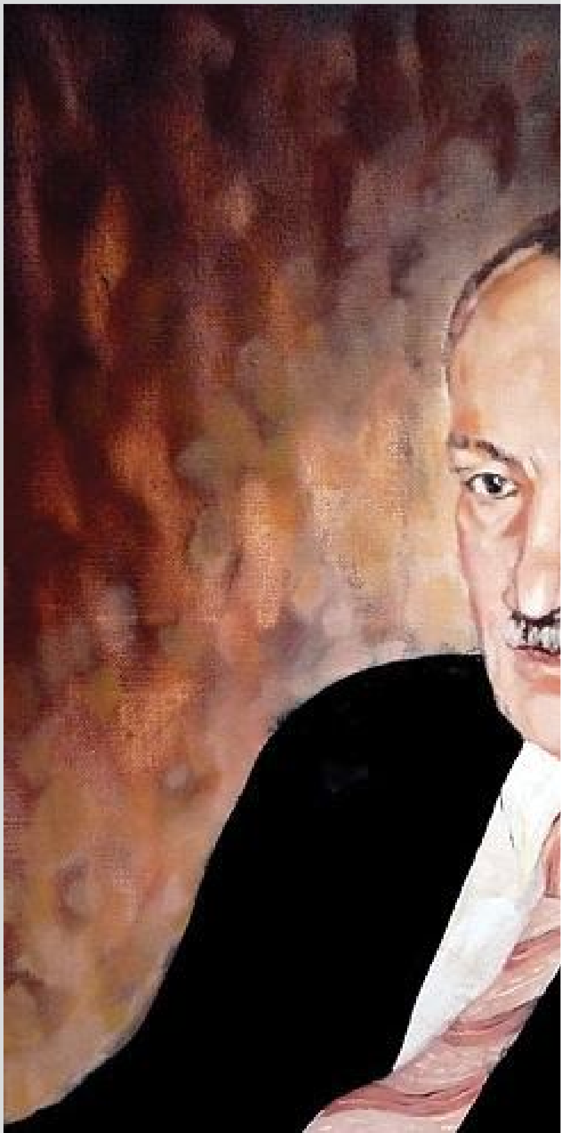

ها ید گە رهە لە د ە کا تلە وە ی پێیوا یە تیۆ ری ز ما ند ە بێلە خۆ گر یتیۆ ر یر ا ستینە و سە رچا وە بێت . دریداد ە ستە واژە کا نقا بلی وە رگێرا نو روونو ئا شکرا د ە زانێ ، لە گە ل ئەوەشداشیکردنەوەکەیبەتەواوی دیا رینە کرا و ە . د ە قە کە لە چوا رچێو ە ی هە رمۆ نۆ تیکیا یشیکر د نە و ە وهە ولدا ن بۆ ە ی نا نیسە رجە مید ە قە کە نا رۆشنە ، چو نکە بە قسە ی د رید ا ە ی چوا تا یە کی جێگیرینیە ."

(رۆبێرتستولبێرگ) لەرەخنەی تیر وا نینە کا نیها ید گە رسە با ر ە تبە کا ر ە هونە ریە کا نیهو ە د ە نووسێت : "ها یدگە ر لە گە لخو د ، یا نسر و شتیکا ر یهو نە رید ا سە روکا ریهە یە . ئە وسە رچا و ە ی کا ر ی هونە ریگومراکە رانە د ە زانێت ، چونکە ە ی چ رێگا یە کیراستە وخۆوسا د ە بۆدۆزینە وە ی کارەهونەریەکانبوونینیە ."

(و یلیا ملو یس) لە و تا رێکید ا ر ە خنە ی لە پە یو ە ند یینێو ا نچە مکید ا ز ا ینو کا ریزهە نیگرتوو ە . نا وبرا ونووسیو یە : "کاریزهەنییان Arbeit geistige بهو ە ۆیهو ە کە پە ی و ە ند یبە شتگە لێکی با لاتریرۆحیهو ە هە یە ، مۆ را لینیە . "ئە و لە درێژە ی با سە کە یدا روونیکردو ە تە وە کە ئە وجۆرە کا رە لە بە رئە وە ی سە رچا وە ی لە نیگە را نیو ئا زا ر ە کا نیمرۆ ڤهو ە گرت وو ە کە بە شێکە لە بو نیمێژوو یمرۆ ڤ واتەگیاندارەبۆیەمۆرالیە .

(سوزانئەنیماتوبز) لەرەخنەی فە لسە فە یها یدگە ردا ئا ما ژە ی بە نە یلیزمی دیدگا یئە وکردو ە ونە بوونیشیکردنە وە ی بوونگە رایی (دازاین) گیا نداریلە فە لسە فە ی رۆژئا واداکە لە لایە ن ها یدگە رە وە رە خنە ی لێگیراوەناکۆکبینیوەلەگەل مەسیحیەتگەراییلەفەلسەفەیئەودا.

میراتیهایدگەر

لە کا تیبە چا پگە یا ند نیکتێبیبو و نو کا تە و ە ، تا ئێستا تێر وا نینە کا نی ها ید گە ر لە پلە وفۆ رمیجیا جیا د ا سە رچا و ە ی کا رتێکر د نێکیبە رچا وبو و نە لە بوا ر ی ە زرو ئە ند یشە لە زۆربوا ریجۆ را وجۆ ردا .

قە لە مرە ووبوا ر ە فکریە کا نیکا رتێکرا و لەلایەنهایدگەرەوەلەفەلسەفەی بوونەوەتافەلسەفەیسیاسی، دەروونناسی، رەخنەیئەدەبیی یە زدانناسیو . . د ە گرێتە خۆی. قە لە مرە وە جو گرا فییە کا رتێکرا و ە ە زریە کا نیشی لە رۆژهە لا تید وورە وە بگرە تا ئە مریکا ی لاتیند ە گرنە وە .

زۆرقوتابخانەیفکریدروست بوونکەکاریگەریانلەرامانوهزری هایدگەرەوەوەرگرتووە. دەتوانین ئا ما ژە بە بیر مە ندانیو ە کسا رتە ر ، گا دا مێر ، دریدا وفۆ کۆ بکە ین . ئە مە لە کا تێکدا یە کە بیر مە ند ا نیبا سکرا و ید یکە یو ە کئا رێنت ، ما ر کو ز ە ، بو لتما ن ، ریکو ر ، مە کئینتا یر ولۆکانیشقەرزاریتێروانینەکانی هایدگەرن.

د ە رکە وتنیئا شکرا یتێروانینیە کا نیها ید گە ر یە کە مینجا رلە با سووتا ر ە فە لسە فیە کا نی ژانپۆلسارتەردادەرکەوتن. سارتەر بەبەرەەمەبەناوبانگەکەیخۆی، واتەبوونونەبوونکەسالی ١٩٤٣ قو تا بخا نە یبو و نگە را یی – نە کبا سی بو و نگە ریکە ها ید گە رو ە کهە ما هە نگیی پێکە ا تە بە د ە ستە ا توو ە کا نلە و ە لا می بووندا خستبوویە روو – ئە وتێروانینانەی کردنبەکاریگەرترینقوتابخانەی سە ر د ە میخۆ یو لە ر ە وتیگۆ را نکا ریو قە ی ر ا نە کۆ مە لا یە تیو سیا سیە کا نی دوادواییەکانیدەیەی ٦٠ لەئەوروپاو ئە مریکا بو و نبە سە رچا و ە ی ە کیفکریی گرنگ . سا رتە ربە سوودو ە رگرتنلە کتێبی (بوونوکات) یهایدگەر، تەوەری ئە ند یشە ی خۆ یچلە ر و و یفە لسە فیو چلە ر و و یسیا سیهو ە کرد ە تێگە یشتنی ئازادی.

ها نس – گیو رگگا دا مێریشکە بە بنا غە دا نە ری هە ر مۆ نۆ تیکیفە لسە فینا سر ا و ە ، بە د لنیا ییە و ە سە با ر ە تبە لە پێشبو و نی زماننسبەتبەگوفتار، خەسلەتی سە ر ە کییز ما نلە د یا لۆ گبو و نە کە ی د ە زانێ . بە تێر وا نینیئە وژیا نلە نا وە رۆکی ز ما نو د یا لۆ گینێو ا نکە سە کا نر ە نگ

دەداتەوەوتاقیدەکرێتەوە.گادامێر بە پێچە وا نە یسا رتە رکە پشتیبە نیو ە ی یە کە میکتێبیبو و نو کا تبە ستبو و ، بە سوودو ە رگرتنلە نیو ە ی دوو ە میئە و کتێبە وهە روە ها تێڕوانینوبە رە ە مە کا نی ها ید گە رلە با رە ی زما ن ، هە رمۆنۆ تیك ، میژوووییبێبە شبوون ، تێگە یشتنیمێژووو زما نیگشتییهە رمۆنۆ تیکیفۆ رمە لە کرد . گا د ا مێر ئە گە ر چیتێڕ وا نینە کا نیخۆ ی سە رچا وە گرتوولە ئە ندیشە ی ها ید گە ر د ە زانێ ، بە لاملە گە ڵرە خنە یبنە ڕە تی ئە ولە سە رئە فلاتونها ورانییە ، ئە وهە ولی خۆ یخستە گە ڕ بۆ پێکە و ە گو نجا ند نو ئا شتیینێو ا نفە لسە فە یها ید گە ر و ئە فلاتون.

نا وید رید ا لە گە ڵچە مکیپێکە اتە شکێنید ا ئاوێتەیە.دریدالەتێڕوانینەکانی خۆیدالەهەموویزیاترقەرزاریدوو دە ستە واژە ی ها ید گە ریوا تە بنا تنا نە وە (Destruction)وزمانەندی (Sprachlichkeit)یە . با سی ها ید گە رلە با رە ی نە ینیبو و نیسرو شتی بوونیشکا ریگە ریلە سە رە زروتێڕوانینی دریدا هە بووە . د رید ا نا د یا ریلە پێشتر لە ئا ما دە د ە زانی . چونکە زما نلە ڕێگە ی نیشا نە وئا ما ژە کا نە وە جێگا یشتە کا ن دە گرێتە وە . بە میپێیە ئا ما دە ی یشتە کا ن لەزمانجێگایئامادەیخودیئەوان دە گرێت . ئە مە شبە ما نا یئا ما دە ی لە نێو خودینادیارەوەیە.کەوابووهەرچی هە یە نیشا نە یە . نیشا نە کا نبۆ یە کد ی دەگەڕێنەوەنەکبۆخودیشتەکان.

(مێشیلفۆ کۆ) شلە تێڕ و ا نینە کا نی خۆیداکاریگەریلەفەلسەفەی هایدگەرەوەوەرگرتووە.ئەوبەهەرەی لەباسەکانیهایدگەرسەبارەت بە یوما نیزم ، بە ئا مرا زبو ونیمە عریفە و ونبوونیراستیوەرگرتووە.ناوبراو ئامازەیبەرۆڵیدەسەڵاتوەیز لەبارەینەیشتنیسوژەیمرۆییو بە پە را وێزخستنو تێکشکا نیمرۆ ڤبە ر انبە ر پێکە اتە کا نیتە کنۆ - بیروکرا تیککردو ە و قسە ی لە مە ڕسە رکە وتنیزانستد ە ربا رە ی مرۆ ڤبە سە رخو د یمرۆ ڤهو ە لە چا خینوێو زانستیمۆدێرنداکردوە.

سەرچاوە :ئینتەرنێت